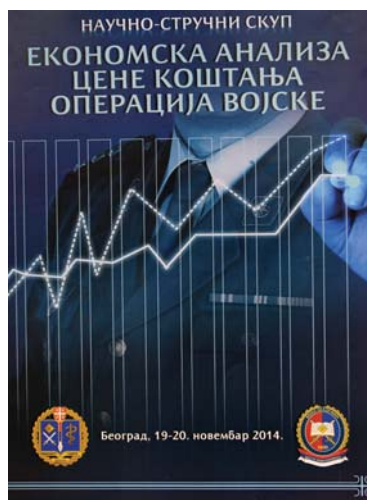

Трошкови војних операција

Скучпо суочавање с Насиљем

Средином новембра на Војној академији организован је дводневни

научно-стручни

скуп „Економска анализа цене коштања операција војске”, како би се одговорило на нека од кључних питања оперативног планирања и дефинисања метода и критеријума за израчунавање трошкова, као све важнијег параметра, ради будућег ефикаснијег и организованијег планирања употребе војске. Скуп, коме су присуствовали и гости из Чешке, Словеније, Румуније, Аустрија, Црне Горе и Босне и Херцеговине, пратило је и објављивање тематског зборника 36 радова, који су презентовали кључне аспекте те теме, стратешки битне за систем одбране.

Осим размене искустава у вези прорачуна трошкова пројектовања операција, главни изазов у области сагледавања цене коштања операција војске јесте дефинисање елемената и модела за тај прорачун, и рационализација трошкова војног ангажовања – каже руководилац Центра за истраживање у области наука одбране и менаџмента пуковник др Самед Каровић.

– Безбедносни изазови и претње као што су међународни тероризам, пролиферација оружја за масовно уништавање, кријумчарења и илегална трговина оружјем и војном опремом, природне и технолошке несреће реална су опасност. Опредељење Републике Србије да учествује у међународним операцијама и мисијама у свету под окриљем Уједињених нација, доприносиће развоју и очувању мира, безбедности и стабилности. Економска анализа цене коштања операција војске усмерена је на реалне облике употребе Војске Србије, првенствено учешћем у мултинационалним операцијама и помоћи цивилним властима у супротстављању претњама безбедности.

Операције Војске Србије су неминовност. Она зато и постоји, да би обављала своју уставну функцију, остварујући своје мисије.

Економска база за ту врсту ангажовања није на оптималном нивоу, па је нужан рационалан приступ, каже професорка Економског факултета у Београду, др Биљана Јовановић Гавриловић и подсећа да анализе упућују на закључак да

Србија после 2000. године није успела да створи одговарајуће институционалне и материјалне претпоставке за динамички и одржив привредни развој.

– Економска будућност наше земље је доста неизвесна. После пада БДП-а у 2012. и очекиваног смањења у 2014. години, јасно је да пут ка одрживом економском опоравку неће бити ни брз, ни лак. Привреда Србије има потенцијал да ојача на средњи рок, али ни ризици који јој прете (споља и изнутра) нису занемарљиви. Економске перспективе Србије зависе од трендова у глобалном, посебно европском окружењу, као и од способности, кредибилитета и истинске посвећености Владе спровођењу неопходних реформи и мера економске политике, које ће поспешити раст привреде на здравим и трајним основама, каже професорка и закључује да ће Србија за потребе одбране издвајати новчана средства у складу с материјалним могућностима и безбедносном ситуацијом у региону, не нарушавајући макроекономску стабилност.

Уштеде, али не по сваку цену

У условима лимитираног финансирања, трошкови се утврђују као један од кључних фактора успеха пројекта (операције), односно узрок тешкоћа и неуспеха.

– Ради њиховог оптималног ангажовања у функцији постављеног циља трошкови се подвргавају функцијама управљања, односно дефинисању циља, планирању, орга-

низовању, вођењу и контроли и праћењу – подвлаче, као закључак својих истраживања, Љубомир Дуловић из Управе за планирање и развој Генералштаба Војске Србије и Љиљана Контић, с Универзитета „Унион“. Примена менаџмента са својим специјализованим дисциплинама, кроз различите концепте управљања, као резултат даје већу ефикасност управљања бржим и ефикаснијим уочавањем и решавањем проблема. Успостављена функционална (штабна) организација за управљање операцијом, кроз разграничење места трошкова према носиоцима функција као носиоцима планирања, реализације, праћења и контроле трошкова, доприноси оптималном ангажовању трошкова у функцији постављеног циља.

Према њиховим речима, тежишни циљ управљања трошковима јесте што већа дугорочна корист од остварених трошкова или постизање циљева уз што ниже трошкове без дугорочних негативних последица. Свакако, за разлику од редукције трошкова без којих се може – рационализација трошкова по сваку цену није прихватљива – истичу Дуловић и Контић.

Цена рата некада и сада

Говорећи уопштено о цени рата и операција војске током историје, Зоран Кнежевић и Јадранко Јукић с Војне академије, истичу да је човечанство у свим фазама своје еволуције приоритет давало производњи средстава насиља, што је увек као последицу имало драстично повећање трошкова рата у целини.

– Нарочито оштар скок у цени догодио се у време Првог светског рата. У односу на ратове током 18. века, на почетку 20. дакле за само двестотина година, цена рата порасла је за више од три хиљаде пута. Такве трошкове су тешко могле да поднесу и најмоћније светске државе. Реалност модерног ратовања, чији су актери различите трупе с респектабилном војном опремом је веома компликована, захтева бројне вежбе и веома је скупа.

– Један пуцањ из пиштоља кошта 16 рубаља, из аутомата око 30 рубаља, из тенковског топа 32.000 рубаља, лансирање противтенковске ракетне кошта 160 хиљада, а један противавионски ракетни систем С-300 више од 30 милиона рубаља. Овоме се морају додати и трошкови горива, ресурси комуникације, храна и све врсте одржавања и услуга особља и опреме.

С друге стране, на светском тржишту наоружања хиљаду метака за аутоматску пушку кошта 300 долара, граната – осам, а артиљеријски пројектил 450 зелених новчани-

Цена суочавања света с насиљем је скоро десет хиљада милијарди долара, односно 11,3 одсто укупне светске производње, колико укупно производе Велика Британија, Француска, Немачка и Италија, наводи се у најновијем извештају Института за економију и мир

ца. Авионска бомба је око три хиљаде долара, а савремени „калашњиков – 59.

Сат летачке обуке пилота ловачког авиона МиГ-29 кошта око три хиљаде долара, а зарањање нуклеарне подморнице 100 хиљада долара дневно. Трошкови производње модерног руског тенка Т-90 су три до четири милиона долара, а борбене опреме војника 28 до 60 хиљада долара.

– Све су то озбиљне суме, а карактеристика модерног наоружања, војне технике и муниције је и то што захтевају значајне трошкове за рециклажу, па је тако за нуклеарну подморницу „Курск“ она коштала руску државу 5,8 милиона долара, уз још 1,4 милиона долара за пратеће трошкове.

Свет без насиља и рата је утопија, а ратови лавовски апсорбују део националног дохотка државе – закључују аутори с Војне академије, уз опаску да политичари кроз историју имају обичај да занемарују трошкове ратовања, верујући да ће кратко трајати и бити мање погубни него што се дешава у стварности.

– Цена суочавања света с насиљем је скоро десет хиљада милијарди долара, односно 11,3 одсто укупне светске производње, колико укупно производе Велика Британија, Француска, Немачка и Италија, наводи се у најновијем извештају Института за економију и мир.

Учесници и панелисти скупа „Економска анализа цене коштања операција војске“, кроз анализе различитог нивоа и типа операција, приказали су моделе за утврђивања цене коштања ангажовања војске, почев од тактичког нивоа, у склопу борбених и мировних мисија и утврдили да свака захтева посебне параметре и инпуте како би се понаособ дошло до оптимизације трошкова. Осим људских ресурса и других „подразумевајућих“ трошкова, на цену операција утичу и оперативно окружење, заштита информа-

ција, савремене војне доктрине као и обавештајно обезбеђење и низ других фактора.

Прорачун цена за учешће у мировним операцијама

На примеру учешћа континента Војске Србије у операцији подршке миру у Либану, Јадранко Јукић, Раде Славковић и Зоран Николић с Универзитета одбране, презентују параметре за прорачун цене коштања учешћа у мировној операцији под окриљем Уједињених нација.

Мировне мисије у новије време, уопште операције подршке миру од свог настанка, а нарочито последњих година, због ангажовања великог броја људи, борбене и неборбене технике, великих изазова с којима се сусрећу учесни-

ци мисије, удаљености од матичне државе и осталих елемената, постале су веома скупе, како за светску организацију, тако и за земље учеснице – истичу представници Војне академије.

– Без обзира на организацијско-формацијску структуру, ангажовање и најмањег пешадијског или механизованог вода или чете, због опремљености тешким наоружањем и његовог скупог одржавања, као и велике потрошње горива, у операцијама подршке миру је веома скупо.

Цену коштања операције најопштије одређује утрошак људских и материјалних ресурса неопходних за остваривање циља контингента наше војске ангажованог у операцији UNIFIL у Републици Либану. Израчунавање цене зависи од више елемената: циља операције, врсте, времена трајања, неопходних ресурса, али и изабраног начина израчунавања датих и других параметара.

Циљ је обезбеђење наменског, рационалног и економичног ангажовања снага и средстава. Да би се то постигло, како истичу три аутора анализе, дефинисани циљеви би требало да буду реални, мерљиви, да дефинишу кључна поља деловања и да буду временски детерминисани.

Уводећи бруто и нето принцип за обрачун потребних финансијских средстава, при чему први подразумева све ангажоване ресурсе ради остварења циља операције, они ближе методолошки одређују предмет истраживања. Уколико се обрачун врши пре почетка операције, потребне финансије тада представљају планску категорију и представљају реалан показатељ на основу кога може, примера ради, цена коштања једне ротације, послужити као основ за процену цене наредне.

– Најзначајнији параметри цене коштања ангажовања контингента Војске Србије у Либану су људство, командовање, покрет и маневар, наоружање и муниција, обезбеђење и заштита снага. Ту се списак не завршава, али ови чиниоци имају највећи утицај на цену коштања операције. У обрачуну трошкова људства, које у операцији UNIFIL чине професионални војници и намештеници, улази читав низ

фактора међу којима су, осим плате и накнада, осигурање, одмор и рекреација, обука и припреме пре доласка, селекција, образовање, лекарски прегледи, обилазци породице и низ других параметара који утичу на цену.

Командовање, у бруто износу, оптерећују трошкови комуникација, извиђање зоне мисије пре одласка у мировну операцију, правне услуге, набавка канцеларијског материјала и админи-

стративне опреме и други трошкови.

Свеобухватни приступ анализи трошкова примењен је и на покрет и маневар јединица, наоружање, муницију и опрему, као и за обезбеђења (логистичку подршку) и заштиту снага, како би се дошло до дефинисања примењивог модела.

Јасно је да уобичајено велика удаљеност снага у мировним операцијама захтева правовремено и детаљно планирање свих ресурса, али се мора правовремено реаговати и на непредвиђене трошкове.

Добре процене и правилно донесене одлуке обезбедиће да ефективност у операцијама не буде подређена ефикасности, што је од кључног значаја у мировним мисијама. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Фото-архив МЦ „Одбрана“

Авионска бомба је око 3.000 долара, а са-врмени „калашњиков“ – 59. Сап лешачке обуке пилота ловачког авиона МиГ-29 кошта око 3.000 долара, а зараћање нуклеарне подморнице 100 хиљада долара дневно.

Циљ јесте обезбеђење наменског, рационалног и економичног ангажовања снага и средстава, а да би се то постигло, дефинисани циљеви би требало да буду реални, мерљиви, да дефинишу кључна поља деловања али и да буду временски детерминисани

